

ROMA / ROMEN RAKAMI

Romalılar, Eski Mısırlıların yıllarca önce yaptıkları gibi, önceleri bazı sembolleri tekrarlayarak sayıları tasarladılar.

Başlangıçta değişik bazı sembol ve harfleri, rakam olarak kullanmışlardır. Bu rakamları, ilk olarak Romalılar kullandıkları için, aritmetikte Roma Rakamları ya da Romen Rakamları olarak adlandırılır.

Kaynaklar, Roma rakamlarının bir elin parmaklarından esinlenerek ortaya konduğunu belirtir. Romalılar, bugün kullandığımız 1, 2, 3, 4 rakamları yerine I, II, III, IV sembollerini ve 5'i belirtmek için de, V şeklinde bir el işaretini sembol olarak kullandılar. 10'u belirtmek için de V sembolünü, değişik biçimde iki kez kullanarak X sembolünü elde ettiler. (Çaprazlanmış iki düşey çizgi.) Diğer rakamları da alfabelerindeki harflerden aldılar.

Romalılar önceleri, Eski Mısırlıların yüzyıllarca önce yaptıkları gibi bazı sembolleri tekrarlayarak sayıları yazarlardı. Örneğin; XXXXX = 50, MDCLXVI = 1000 + 500 + 100 + 50 + 10 + 5 + 1 = 1666 ve DLXIII = 500 + 50 + 10 + 1 + 1 + 1 = 563 gibi. Sonraları da, çıkarmadan yararlanarak, daha kısa yazma yollarını ortaya koydular. Örneğin; XC = 100 - 10 = 90 ve IX = 10 - 1 = 9 gibi. Bu rakamları, ilk olarak Romalılar kullandıkları için, aritmetikte Roma rakamları ya da Romen rakamları olarak adlandırılırlar. Avrupa'da Roma rakamlarından günümüz rakamlarına geçiş Orta Çağ'da olmuştur. O yıllarda Avrupa'da hesap işleriyle uğraşan, daha ziyade toplama ve çıkarma işi yapan tüccarlara Roma rakamları daha pratik geldiğinden, bu rakamlar hemen terk edilememişlerdir.

Romalılar sayıları belirtmek için, 7 ayrı harfi rakam olarak kullanmışlardır. Aşağıdaki tabloda, Roma rakamları gösterilmiştir.

Bu sayılar yazılırken bazı uyulması gereken kurallarda vardır:

1. Bir harf, en fazla üç defa yan yana yazılabilir.
2. Bir harfin sağına, kendisinden daha küçük değerli bir harf gelirse, toplanarak okunur. XII=11 , DCX=610 , LXXVII= 77 gibi.
3. Sol tarafa yazıldığında ise çıkarılır. XC=90, IL=49, CD=400 gibi. Sadece bir harf yazılabilir.
4. Hem sağa, hem de sola daha küçük değerli harfler yazılarak farklı rakamlar yazılabilir. CMLI=951, XLVII=47, CDLV=455 gibi.
5. Roma rakamı ile yazılabilecek en büyük ve en uzun sayı "3888" dir. (MMMDCCLXXXVIII)
6. Roma rakamlarında, bir sayının bin katını göstermek için sembolün üzerine bir yatay çizgi, milyon katını göstermek için de ilgili sembolün üzerine iki yatay çizgi ile ifade edilir.

$$\bar{V} = 5.000$$

$$\bar{C} = 100.000$$

$$\bar{X} = 10.000$$

$$\bar{D} = 500.000$$

$$\bar{L} = 50.000$$

$$\bar{M} = 1.000.000$$

Dört işlem yapma zorluğu sebebi ile günümüzde fazla kullanılmamaktadır. Bazı usuller geliştirilse de çok büyük sayılara sıra gelince yetersiz kalmaktadır. Ancak yine de bazı kitap sayfalarını numaralandırma, madde işaretleri, saatler gibi kullanım alanları vardır.

Sembol	Değer
S	0.5 (yarım) (Latince: <i>Semis</i>)
I	1 (bir) (Latince: <i>unus</i>)
V	5 (beş) (Latince: <i>quinque</i>)
X	10 (on) (Latince: <i>decem</i>)
L	50 (elli) (Latince: <i>quingaginta</i>)
C	100 (yüz) (Latince: <i>Centum</i>)
D	500 (beşyüz) (Latince: <i>quingenti</i>)
M	1000 (bin) (Latince: <i>Mille</i>)

I	1
II	2
III	3
IV	4
V	5
VI	6
VII	7
VIII	8
IX	9
X	10
XI	11
XII	12
XIII	13
XIV	14
XV	15
XVI	16
XVII	17
XVIII	18
XIX	19
XX	20

XXI	21
XXII	22
XXIII	23
XXIV	24
XXV	25
XXVI	26
XXVII	27
XXVIII	28
XXIX	29
XXX	30
XXXI	31
XXXII	32
XXXIII	33
XXXIV	34
XXXV	35
XXXVI	36
XXXVII	37
XXXVIII	38
XXXIX	39
XL	40

XLI	41
XLII	42
XLIII	43
XLIV	44
XLV	45
XLVI	46
XLVII	47
XLVIII	48
XLIX	49
L	50
LI	51
LII	52
LIII	53
LIV	54
LV	55
LVI	56
LVII	57
LVIII	58
LIX	59
LX	60

LXI	61
LXII	62
LXIII	63
LXIV	64
LXV	65
LXVI	66
LXVII	67
LXVIII	68
LXIX	69
LXX	70
LXXI	71
LXXII	72
LXXIII	73
LXXIV	74
LXXV	75
LXXVI	76
LXXVII	77
LXXVIII	78
LXXIX	79
LXXX	80

LXXXI	81
LXXXII	82
LXXXIII	83
LXXXIV	84
LXXXV	85
LXXXVI	86
LXXXVII	87
LXXXVIII	88
LXXXIX	89
XC	90
XCI	91
XCII	92
XCIII	93
XCIV	94
XCV	95
XCVI	96
XCVII	97
XCVIII	98
XCIX	99
C	100
D	500
M	1000

Örnekler: (3548 = MMMDXLVIII) , (287 = CCLXXXVII) , (2009 = MMIX)